

**Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу**

**Науково-технічна бібліотека
Інформаційно-бібліографічний відділ**

Серія «Відомі-невідомі земляки»

Роман Грицай – архітектор з Прикарпаття

Біобібліографічна довідка

2017

УДК 72(477.86)(092)
Г 85

Роман Грицай – архітектор з Прикарпаття : біобібліогр. довідка /
уклала Л. А. Жолобка ; Наук.-техн. б-ка. – Івано-Франківськ :
НТБ, 2017. – 10 с. – (Серія «Відомі-невідомі земляки» ; вип. 1).

*При майстрах ялось легше. Вони – як Атланти,
держать небо на плечах. Тому і є висота.*

Ліна Костенко

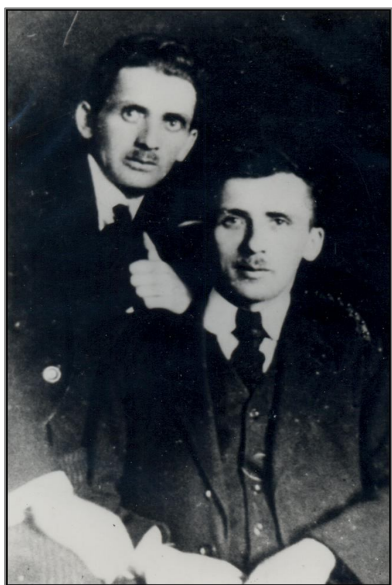
Існує думка, що відколи є людство, відтоді воно буде. І завжди буде будувати. І ми завжди будемо дивуватися і захоплюватися музикою в камені – архітектурою і її творцями. Адже світ повинен бути прекрасним. А прекрасний світ творять багаті душею і серцем люди. Тому імена їхні живуть у їхньому творінні, а пам'ять про них – в народі. Так, як і автора проекту Рогатинської школи № 1 Романа Грицяя.

З нагоди 130-річного ювілею великого Майстра – архітектора, живописця, графіка з Прикарпаття - науково-технічна бібліотека університету пропонує студентам, викладачам та всім зацікавленим зазирнути в біографію Романа Степановича Грицяя (1887-1968), щоби познайомитися з маловідомими фактами із життя земляка. Це дасть змогу глибше пізнати його творчу спадщину, а також ті непрості історичні події, на тлі яких жив і працював митець. В цьому допоможе краєзнавча біобібліографічна довідка із започаткованої серії «Відомі-невідомі земляки».

Народився Роман Грицяй 26 листопада 1887 року у Львові в сім'ї адвоката Степана Грицяя. Батько був українцем, мати - полька. Сім'я була великою - в родині зростало семеро дітей: три хлопці і чотири дівчини. Після закінчення гімназії поступив на навчання до Львівської політехніки на інженерно-будівельний факультет. На той час деканом був український архітектор Іван Левинський, в архітектурно-проектному бюро якого після закінчення навчання короткий час працював Роман. Перша світова війна перешкоджала успішному навчанню. Одержавши документ про закінчення інституту, Роман Грицяй працював у Львові, де Військова управа Австро-Угорської імперії назначає молодого інженера-будівельника референтом оборонних укріплень. Згодом він був направлений до Станіслава (нині Івано-Франківськ), адже 1916 рік був пов'язаний із запеклими боями з російськими військами.

У 1922 році Роман Грицяй переїхав на постійне проживання в Рогатин, де його рідний брат Володимир викладав біологію в українській гімназії ім. Володимира Великого (згодом секретар у

канцелярії митрополита Андрія Шептицького при церкві Святого Юрія у Львові).

Тут влаштувався на посаду головного інженера при Рогатинському магістраті (зараз вулиця Галицька, 40). З перших днів показав себе як талановитий інженер-будівельник.

В Рогатині Роман Грицай знайшов своє кохання і 5 травня 1923 року поєднав свою долю з дочкою місцевого священника церкви Різдва Пресвятої Богородиці Павла Кудрика Дарією. Збудував власний будинок по вулиці Шашкевича № 1.

До 1944 року Роман Грицай здійснив цілий ряд проектів будівель: церков, шкіл, лікувальних установ (зокрема санаторій «Черче»), реконструкцію покрівлі костьолу Святої Анни (м. Рогатин), церковні храми в селах Стратин, Кліщівна, Юнашків, Фрага, Серники Горішні, Бабухів, Світанок Рогатинського району та адміністративних будівель, читалень, багато інших споруд «Просвіти», пам'ятника воїнам УГА в Рогатині, надмогильних

споруд тощо. У Рогатині майже половину будівель збудовано за проектом Романа Грицяя (станом до 1944 року).

Оригінальною конструкцією виділяється монастир сестер Василянок в Івано-Франківську, що є пам'яткою архітектури ХХ ст. У 1911-1913 рр. його будували архітектори Іван Левинський та Олександр Лушпинський, яким не вдалося завершити свій задум. Роман Грицяй у 1939 році втілює його у життя.

Крім проектування будівель, митець займався малюванням. Його художні твори експонувались в історико-етнографічному музеї «Опілля» в Рогатині (вул. Крип'якевича, 19), а ще любив розробляти цікаві зразки вишивок в українському національному стилі. Був активним членом «Просвіти», мав власну бібліотеку, багато читав, вільно володів німецькою та польською мовами, захоплювався шахами, мандрівками на природу.

Роман Степанович, крім основної роботи, викладав трудове навчання і малювання у гімназії ім. Володимира Великого. Про нього відзиваються як про людину зрілого професійного таланту. Він брав участь у міжнародних конкурсах з питань спорудження церковних храмів. За його життя в Рогатині декілька разів змінювалась влада. Але при будь-якій владі державі потрібні архітектори, щоб продовжувати справу попередніх поколінь.

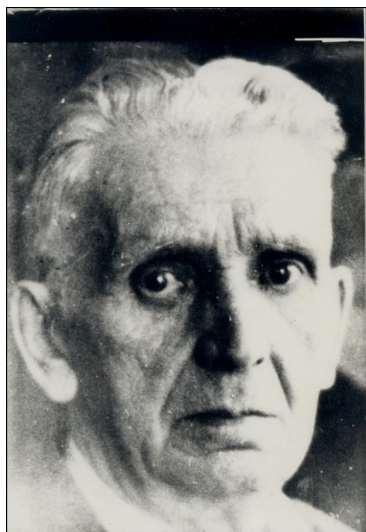
За період німецької окупації (1941-1944 рр.) архітектор Роман Грицяй працював заступником бургомістра Рогатина. Багато світлих задумів було в Романа Степановича, але не всім судилось збутися.

Після звільнення Рогатина від німецьких загарбників (23 липня 1944 року) Роман Грицяй працює інженером-будівельником у міській раді. Але радість тривала недовго. Романа Грицяя визнали винним в тому, що в період німецької окупації в червні 1941 року добровільно поступив на посаду заступника бургомістра Рогатина, де працював до березня 1944 року. Працюючи на цій посаді, виконував вказівки німецьких властей, збирав податки, зерно, худобу, проектував стрілецькі могили українським націоналістам тощо.

Військовий трибунал МВС Станіславської області 25 квітня 1946 року засудив Грицяя на 15 років каторжних робіт з позбавленням прав на 5 років з конфіскацією майна. Органи НКВС перекреслили всі плани Романа Грицяя. Його відправлено в сибірську тайгу у місто Тайшет Іркутської області. Там замість креслярського приладдя, він змушений був працювати на лісоповалах. Десять років

чекала його дружина, але не дочекалася і в 1955 році померла за декілька місяців до повернення його з тюрми.

10 листопада 1955 року на підставі статті 2 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 17 вересня 1955 року архітектора Романа Степановича Грицяя було звільнено із зняттям судимості і позбавлення в правах. Після повернення з тюрми Роман Грицай проживав у брата Ярослава у Львові. Після довготривалої тяганини місцевої влади домогся повернення власної будівлі в Рогатині.

Тюремне ув'язнення не тільки фізично виснажило талановитого інженера, але й принизило морально. Ним постійно опікувалась громадянка Павлина Біло (1912-1998 роки), бо в сім'ї Романа Грицяя своїх дітей не було. Рогатинський райсоцзабез призначив йому мізерну соціальну пенсію - десять карбованців. Хвороба прикувала його до ліжка. На 81-му році життя він помер і похований на рогатинському кладовищі навпроти пам'ятника "Полеглим героям - стрільцям УГА", який у 1928 році сам

проектував.

Роман Грицай не відчував за собою ніякої провини, бо був тільки митцем, зодчим. Будував для людей, служив їм своїм талантом. Радянська влада вважала його «ворогом народу». Після повернення з тюрми не давала ніякої роботи. Навіть під час похорону не було кому нести труну, люди боялися пильного ока НКВС. Труну поклали на фіру і при малій кількості людей поховали талановитого інженера у гробниці родини Кудриків.

Про талановитість Романа Грицяя можна судити з документу, який видав міністр будівництва Польщі у 1931 році. В ньому зазначено: "на підставі Артикулу № 367 від 16.02.1928 року статуту Речі Посполитої Польщі № 23, пункт 202, панові Роману Грицяю - інженеру-архітектору після складання спеціальних екзаменів згідно вимог згаданого Артикулу надається право здійснювати керівництво, виготовляти проекти та плани будівель громадського призначення. Міністр будівництва. Польща. Підпис. Печатка. Варшава. 7.12.1931 року. " Текст документу подано польською мовою. Цікавим є факт, що газета "Рогатинець" ще у 1924 році писала таке: "Всі повинні знати, що в Рогатині є: два адвокати-українці Семен Гладкий,

Михайло Баб'юк, інженер Роман Грицай, досвідчений лікар Василь Галяревич" (Часопис "Рогатинець", 1924 рік, сторінка 104).

На фасаді будинку центральної районної бібліотеки в місті Рогатині (збудований за проектом Романа Грицая) встановлено і освячено меморіальну дошку. 28 квітня 1992 року в присутності жителів міста відбулося відкриття дошки, на якій є напис: "У місті Рогатині жив і працював український архітектор, педагог, громадський діяч Роман Грицай (1887-1968 рр.)."

Серед творчої спадщини архітектора Грицая особливе місце займає Рогатинська середня школа № 1. Серед всіх будівель міста і краю школа є тим творінням великого майстра, котре живе найактивнішим життям. Вона була, є і буде джерелом мудрого, доброго і вічного. Очевидно, що саме багатогранний талант Романа Грицая дав йому можливість втілити в споруді школи незвичайно трепетне ставлення цієї людини до освіти і майбутнього свого народу.

Роман Грицай – не тільки педагог, графік, художник, архітектор, а насамперед патріот. Він зумів переступити через усталені архітектурні догми, прихилитись до новітнього архітектурного напрямку європейської архітектури кінця XVIII-початку XIX ст. і поєднати європейський класицизм з новими архітектурними ідеями, котрі якнайкраще відображені у шкільній споруді.

Споруда школи особлива тим, що вона постійно живе активним життям. Тут повинно бути міцно, зручно, світло, тепло; тут повинні дотримуватись вимог шкільної гігієни, санітарії. Школа – це робочі класні кімнати, лабораторії і господарські приміщення. Всі ці вимоги класично втілені в споруду школи автором її проекту.

Роман Грицай отримав замовлення на проект польської гімназії від міської влади Рогатина.

Як видно з проекту і зовнішнього вигляду школи, приміщення є довершеною архітектурною спорудою ділового призначення з властивими їй строгістю, класичністю форм і ліній. За рахунок цього красиву форму і велику площу має коридор на нижньому поверсі школи. Мешканці прикарпатського міста не перестають дивуватися творчому талантові великого майстра, котрий зумів до тонкощів, до дрібниць передбачити все для того, аби ті, хто буде вчитися і працювати тут, мали всі зручності і все необхідне.

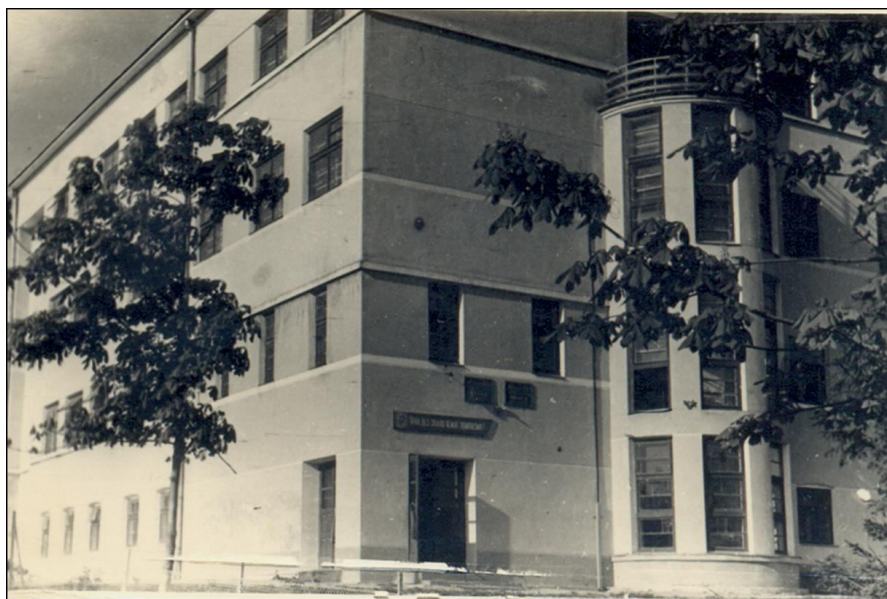
Нижній поверх – це спортивний зал, роздягальня, складські приміщення. Цікаво, що пічне опалення висувало проблему

збереження опалювальних матеріалів, дров. Для цього архітектор передбачив підземне складське приміщення. Тому дрова завжди були сухими і надійно захищеними. Майданчик балкону використовувався для проведення оглядових уроків з географії та астрономії – у вечірній час. Парадні і запасні виходи дають можливість за лічені хвилини при необхідності евакуювати учнів із приміщення.

Все це є свідченням того, що ідея цієї споруди була направлена на те, щоб, як кажуть у фізиці: «Коефіцієнт корисної дії дорівнював ста відсоткам».

А яке гарне, зручне місце для навчального закладу вибране за порадою архітектора. Він розташував школу на пагорбі, віддаляючи її від дороги і передбачаючи таке диво і красу перед школою – сад. Ним досі гордяться учні та вчителі, захоплюються гості міста.

Вивчення життя і творчості Романа Гриця дає великі можливості для удосконалення, урізноманітнення навчальної і виховної роботи в сучасній школі. Його потяг до знань, творча праця, патріотизм, прагнення до вдосконалення, вміння ставити перед собою мету і йти до неї праведним шляхом, почуття обов'язку, відповідальності захоплюють, вартують наслідування.

Науково-технічна бібліотека пропонує почерпнути інформацію для ознайомлення з життям та творчістю Романа Гриця з таких джерел:

Бірюльов Ю. О. Грицай Роман / Ю. О. Бірюльов // Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького, І. Підкови. – Львів, 2007. – Т. 1. – С. 583.

Грицай Роман // Енциклопедія українознавства / голов. ред. В. Кубійович. – Львів, 1993. – Т. 2. – С. 439.

Роман Грицай. – Режим доступу: <http://museum-roгатyn.at.ua/index/0-11>. - Назва з екрана.

Грицай Роман Степанович. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Грицай_Роман_Степанович. - Назва з екрана.

День народження українського архітектора, живописця, графіка Романа Грицай. – Режим доступу: <http://i-pro.kiev.ua/content/den-narodzhennya-ukrayinskogo-arkhitektora-zhivopistsya-grafika-romana-gritsaya>. - Назва з екрана.

Заславський В. Католицькі святині. Рогатин / В. Заславський. – Режим доступу: <http://old.dyvensvit.org/articles/101433.html>. - Назва з екрана.

Ковба Ж. Секретар високопреосвященного митрополита : [про родину Романа Грицай та його брата - Володимира] / Ж. Ковба // Дзеркало тижня. – 2002. – 16 лют. – № 6. – С. 22.

Моркляник О. І. Український архітектор Роман Грицай: творчий та життєвий шлях / О. І. Моркляник, О. Ю. Курець // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – 2010. – Вип. 25. – С. 104-113. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam-2010-25-18>. - Назва з екрана.

Слободян В. М. Сакральні споруди архітектора Романа Грицай / В. М. Слободян // Вісн. Ін-ту «Укрзахідпроектреставрація» – 2003. – № 13. – С. 79-88.

У Рогатині пам'ятник стрільцям УГА постав 1929 року. – Режим доступу: <http://vikna.if.ua/news/category/if/2017/11/01/77336/view>. - Назва з екрана.

Запропоновані книги та статті ви можете переглянути в науково-технічній бібліотеці (2 пов., к. 20; 3 пов., к. 32) або в мережі Інтернет (2 пов., к. 25).

Уклала Л. А. Жолобко